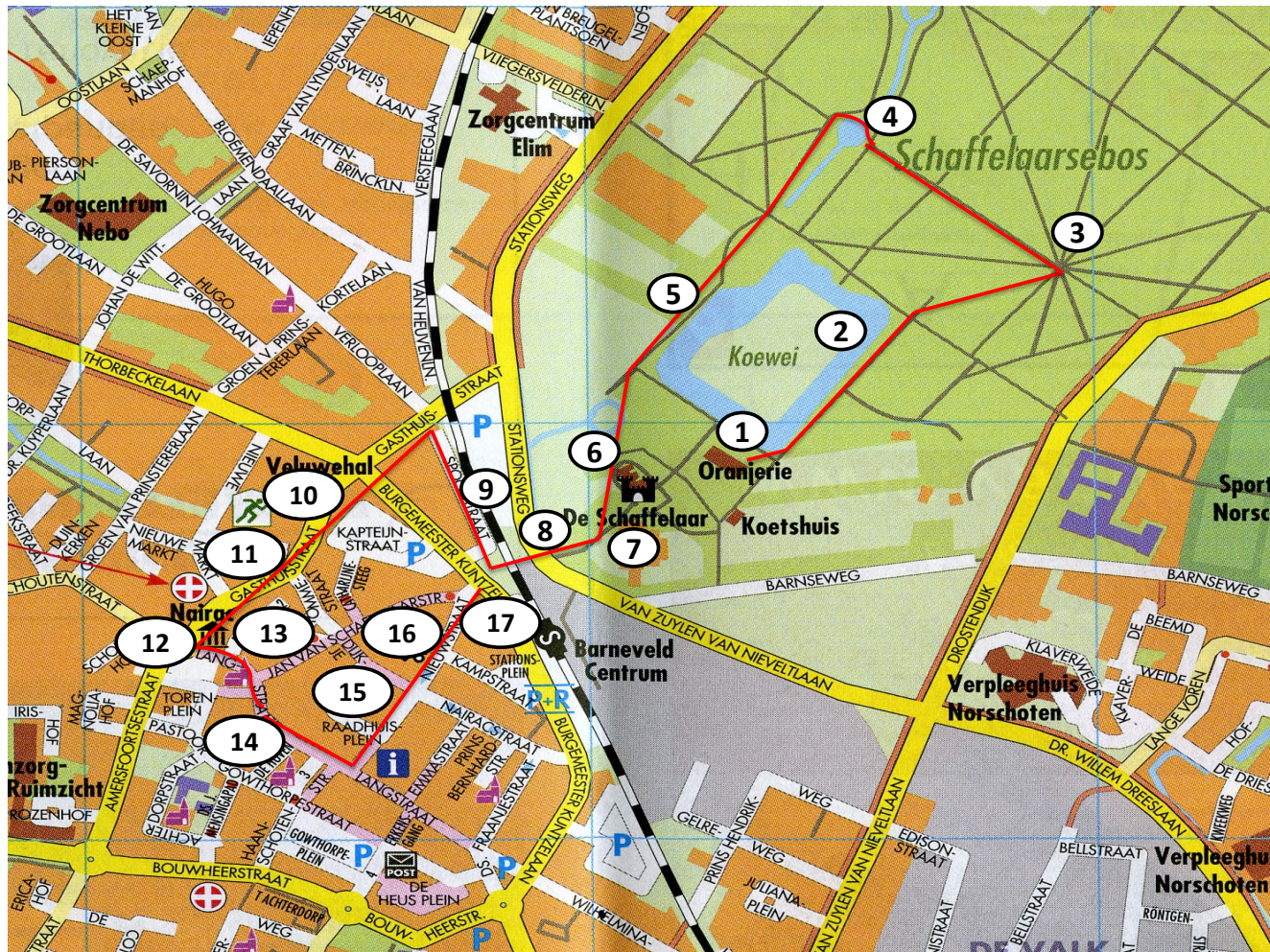

Dorpswandeling Barneveld

Gemeentearchief Barneveld

De Oranjerie op Landgoed De Schaffelaar

Dorpswandeling Barneveld

Deze wandeling door het dorp Barneveld is bedoeld voor kinderen in de leeftijd van 10 tot en met 12 jaar en hun ouders/begeleiders. U maakt kennis met de mooiste plekjes in en rond het dorp en leert zo over de geschiedenis van het dorp Barneveld. De wandeling is bijna 2 km lang en begint bij de Oranjerie op het landgoed De Schaffelaar. Onderweg krijgen de kinderen een paar opdrachten die ze ter plekke kunnen uitvoeren. De antwoorden van deze opdrachten vindt u achterin het boekje.

Oranjerie op het landgoed De Schaffelaar

1. Oranjerie

Vroeger stond bij veel grote landhuizen een oranjerie. Het was in de 17^e, 18^e en 19^e eeuw bij landheren in de mode om dure planten en bomen uit verre landen te hebben. Omdat het hier vaak veel te koud was voor deze planten stonden ze in grote potten en werden ze in de winter binnen gezet in de oranjerie.

De oude Oranjerie van Huize De Schaffelaar werd gebouwd tussen 1852 en 1870. Rond 1920 werd hij weer afgebroken. In 1998 werd de fundering van de oude Oranjerie weer gevonden. Veel mensen in Barneveld vonden toen, dat de Oranjerie weer opgebouwd moest worden. In het Gemeentearchief zijn twee foto's te vinden uit de tijd tussen 1870 en 1900. Deze foto's zijn gebruikt om de Oranjerie weer opnieuw te bouwen.

De wandeling gaat beginnen, kijk af en toe even op het kaartje!

2. Koewei

Aan de linkerkant zie je de Koewei. Hier stond vroeger het kasteel Hackfort. In de Tachtigjarige

Het oude Huis De Schaffelaar in 1794

Oorlog (1568-1648) hebben de Spanjaarden dit kasteel gedeeltelijk verwoest. In 1767 heeft Lucas Willem Baron van Essen het oude kasteel vervangen door een nieuw huis, De Schaffelaar. In de winter van 1800 is dit huis afgebrand.

De twee beelden op de eilandjes in de gracht komen ook uit de tijd van Baron van Essen.

3. Het Sterrenbos

Nu loop je door het Sterrenbos naar het Veertienlanenpunt en het Grand Canal. De vijver in het midden was er vroeger nog niet, die is pas kort geleden aangelegd. Dat is jammer, want als je op die plek zou staan, zou je alle 14 lanen kunnen zien die op dat punt uitkomen. De vroegere bewoners namen hun gasten graag mee hiernaar toe om te laten zien hoe groot hun landgoed wel niet was. Nu moet je om de vijver heen lopen en over de bruggetjes om alle 14 lanen in te kunnen kijken.

De theekoepel in 1930

4. Theekoepel

Bij de twee nieuwe bruggen ga je linksaf. Je komt dan verderop op een heuvel met een nieuwe thee-koepel. Op de foto kun je zien dat hier vroeger ook al een theekoepel stond. Deze is in 2003 afgebrand. De vijver naast de heuvel wordt de Viskom genoemd. Aan de rechterkant is een stuw. Hier loop je over- heen. Aan de overkant ga je linksaf en langs de oe- ver lopen. Na een poosje kom je op een kruising, hier ga je rechtdoor.

5. Bloemheuvel

Na ongeveer 100 meter zie je rechts de Bloemheu- vel. Hier staat een beeld van de Griekse held Herak- les. Bij het volgende bruggetje staat een beuk met bovenin een "hoofd". In 1945 heeft een Canadese militair dit uitgesneden in de bast. Veel mensen den- ken dat het hoofd in meer dan 60 jaar tijd vanzelf omhoog is gegroeid, maar dit is niet zo. Wat zou er dan wel zijn gebeurd?

Nu ga je rechtdoor en dan passeer je aan je linker- hand het huis De Schaffelaar.

De steen in de gevel van het Huis De Schaffelaar

6. Huize De Schaffelaar

De inwoners van Barneveld noemen het een kasteel, maar dat is het eigenlijk niet. Het is een groot landhuis dat gebouwd is in 1852, in opdracht van baron Jasper Hendrik van Zuylen van Nieuvelt. Een halve meter boven de grond, aan de voorgevel van het gebouw, zit een steen in de muur met de tekst "18 1/4 52 I.H.Br.v.Z". Kan je deze steen vinden? Waar zouden de cijfers en letters voor staan?

7. Joods Tehuis

Als je aan de voorkant van het huis bent gekomen, zie je een monument van kunstenaar Ralph Prins, in de vorm van een Davidsster. Dit monument is voor de ruim 650 joodse Nederlanders die in de Tweede Wereldoorlog in het huis De Schaffelaar en het huis De Biezen ondergebracht waren tussen december 1942 en september 1943. Ook Ralph Prins heeft toen in De Schaffelaar gezeten. Bijna alle mensen die hier zaten, hebben de oorlog overleefd.

Nu ga je rechtsaf, richting de spoorlijn. Aan de linkerkant zie je dan het oude koetshuis uit de 19^e eeuw. Nu is dit het Biologisch Centrum.

8. Baron van Nagell

Het gietijzeren hek bij de ingang van het landgoed staat op de lijst van honderd mooiste hekken van Nederland. Bij de verkeerslichten steek je de Stationsweg over. Aan de overkant zie je een monument voor A.W.J.J. Baron van Nagell. Hij was burgemeester van Barneveld van 1883 tot 1925. Baron van Nagell woonde op landgoed De Schaffelaar.

Het huis Anclama in 1909

9. Kippenlijn

Nu steek je het spoor over. Dit is de spoorlijn Ede-Amersfoort, die bekend staat als de Kippenlijn. In 1902 is dit spoor aangelegd, al ging het toen van Ede naar Nijkerk. Als je het spoor bent overgestoken, ga je rechtsaf, de Spoorstraat in. Aan je linkerhand zie je een parkje met een beeld van een schaapherder met schapen. Op deze plek was vroeger de veemarkt. Je loopt nu door langs het spoor. Alle huizen hier zijn gebouwd net na de aanleg van de spoorlijn, zo ongeveer tussen 1902 en 1912. Het eerste huis heeft een aparte naam: Anclama. Deze naam komt van de dochters van meneer Heineman, de man die het huis heeft laten bouwen: zij heetten Annie, Clazien en Marie.

Opdracht

Er zijn in de Spoorstraat meer huizen met een naam. Schrijf ze maar op als je er langs loopt.

Aan het einde van de Spoorstraat ga je linksaf, de Gasthuisstraat in. Bij de verkeerslichten ga je eerst rechtsaf en dan meteen linksaf, om de Gasthuisstraat te kunnen blijven volgen.

10. Beatrixboom

Voorbij de Veluwehal steek je de straat over. Aan de overkant zie je een boom met een mooi oud hek erom heen. Deze boom is een "Beatrixboom" en hij werd geplant in 1938 omdat in dat jaar prinses (nu koningin) Beatrix is geboren.

Het planten van de Beatrixboom in 1938, door leerlingen van de Julianaschool

Opdracht: Koningin Beatrix is geboren op 31 januari, waarom staat er dan 4 april op het metalen plaatje aan het hek?

11. Dominee Mensinga

Een stukje verderop zie je aan de overkant een hele grote boom. Dit is een moerascypres. Deze bomen groeien in Noord-Amerika. Meer dan 200 jaar geleden (rond 1780) is deze boom geplant in de tuin van dominee Jacobus Mensinga. Aan je linkerhand zie je nu een oud gebouw, dit is opgericht door deze zelfde dominee.

Opdracht Op de voorgevel van dit gebouw zit een grote steen met tekst. Wat staat hierop?

12. Jan van Schaffelaar

Aan het eind van de straat ga je linksaf, je komt dan in de Langstraat. Voor de kerk staat het beeld van Jan van Schaffelaar. Dit beeld is in 1903 onthuld, dat was een groot feest in Barneveld.

Jan van Schaffelaar was een ridder in de 15^e eeuw. Er was toen veel oorlog in deze omgeving. Volgens de verhalen had Jan van Schaffelaar zich op 16 juli 1482 met zijn mannen opgesloten in de toren van de kerk. Hun vijanden stonden onderaan de toren. Zij beloofden dat de soldaten van Jan van Schaffelaar mochten blijven leven als Jan zich zou overgeven. Dat heeft hij toen gedaan door van de toren te springen en daardoor is hij eigenlijk beroemd geworden.

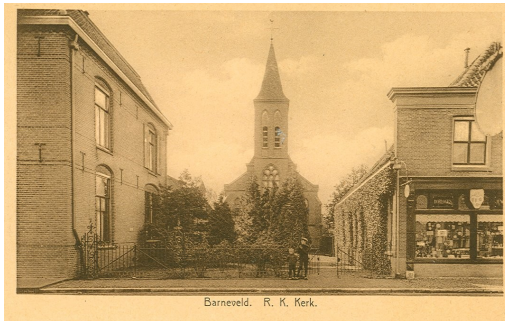
13. Kerk en museum

De Grote Kerk is al gebouwd in de 12^e eeuw. Toen was het nog maar een klein kerkje. In de eeuwen daarna is de kerk telkens wat uitgebreid. De laatste uitbreiding was in 1930, toen heeft de kerk de vorm gekregen die hij nu nog heeft.

Tegenover de kerk is het Veluws Museum Nairac. Dit huis is gebouwd in het begin van de 17^e eeuw en was eerst een bierbrouwerij. Tot 1910 heeft de familie Romeijn hier bier gebrouwen dat tot in de verre omtrek bekend was.

Nu loop je langs de kerk over het kerkplein. Vroeger kon dit niet, want toen lag hier het kerkhof. Als je goed naar de straatstenen kijkt, kun je zien dat ze iets hebben gedaan om daaraan te herinneren. Wat is dat?

Aan de muur van de kerk is een bord bevestigd. Hierop kan je de geschiedenis van de kerk lezen.

De St. Catharinakerk rond 1920

14. St. Catharinakerk

Verderop in de Langstraat zie je links een heel mooi gebouw uit 1910. Dit was de Spaarbank 1845, nu is het een kledingwinkel. Schuin tegenover dit gebouw zie je een andere kerk: de St. Catharinakerk, dit is een katholieke kerk. Deze kerk is veel jon-

Veluws Museum Nairac in de Langstraat

St. Catharina bidt voor ons

16. Bibliotheek

Loop voorbij het gemeentehuis rechtdoor. Je bent nu in de Nieuwstraat en je komt straks langs de bibliotheek.

Je steekt nu de Burgemeester Kuntzelaan over. Aan de overkant zitten in de ren voor een groot deel van het jaar echte kippen. Dit zijn de beroemde Barnevelder kippen en krielkippen, die bekend zijn over de hele wereld.

Nu steek je de spoorlijn en de weg over en dan sta je weer bij Landgoed De Schaffelaar, waar de wandeling is begonnen.

ger dan de Grote Kerk waar je net langs bent gekomen. In 1880 werd hier een kerk gebouwd, waarvan nu alleen nog maar de toren over is. De kerk was te klein geworden en in 1929 werd er een nieuwe gebouwd. Ze hebben toen de oude toren laten staan, hoewel deze wel veranderd is, kijk maar op de foto. De oude kerk is helemaal afgebroken en er is een nieuwe voor in de plaats gekomen.

15. Gemeentehuis

Na ongeveer 100 meter sla je linksaf naar het Raadhuisplein. Na weer 100 meter zie je links het oude gemeentehuis uit 1860. Als je hierlangs loopt, kom je bij de hoofdingang van het huidige gemeentehuis.

Luchtfoto van Barneveld rond 1900. Rechts de katholieke kerk, links het Raadhuis. In het midden, aan het einde van de Langstraat, is de molen De Twee Gebroeders te zien. Nu, in 2010, is daar een parkeerplaats

Antwoorden van de opdrachten

- Bij 5: De soldaat is op een trap geklommen en heeft het hoofd hoog in de boom uitgesneden
- Bij 6: De datum van de eerste steenlegging en de naam van de bouwheer: 1 april 1852, Jasper Hendrik, Baron van Zuilen (van Nieveit)
- Bij 9: Zonnewende, Villa Hilliegonda, Deo Volente, Joanne
- Bij 10: Omdat je in januari geen bomen kunt planten en in april wel
- Bij 11: Proveniers en armenhuis. Gesticht uit liefdegiften in het jaar 1784
- Bij 13: In de bestrating zijn natuurstenen "grafstenen" te zien en de grens van het kerkhof, waar de muur stond, is aangegeven met lichtere steen